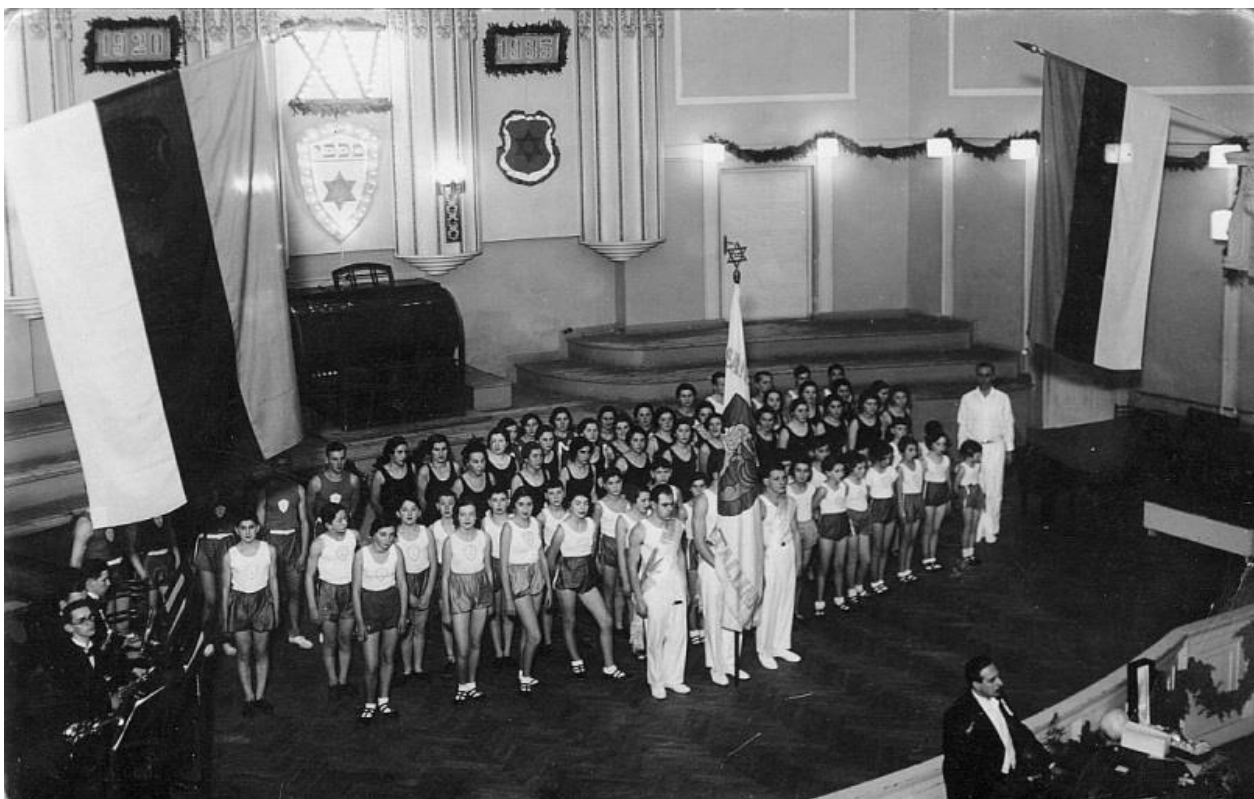

V. S. Utechin, endine “Makkabi” instruktor.

„Makkabi“ minevikust

Albumist „Makkabi 15“. Tallinn, Detsember 1935.

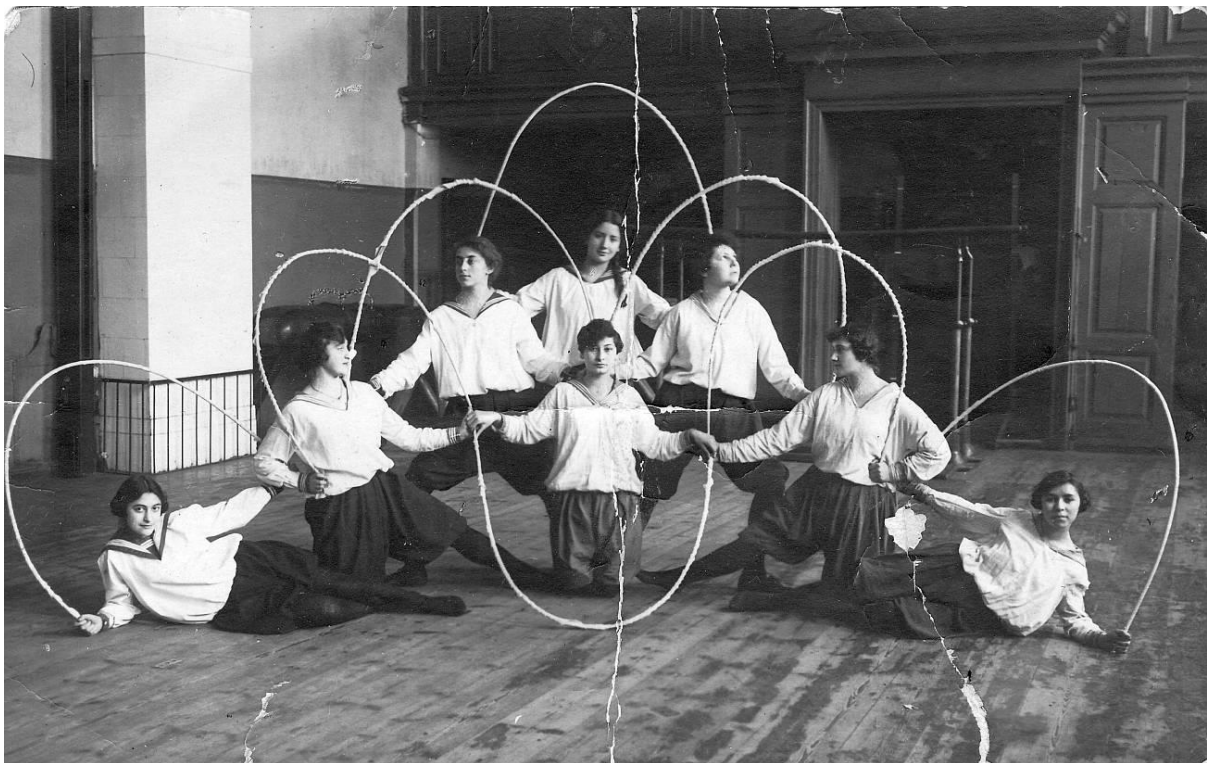
1921. a. suvel sain kutse s-s. „Makkabi“ juhatuselt tulla töötama nende seltsis võimlemisõpetajana.

Selts oli moodustatud eelmisel aastal, oma, saali tal polnud. Oli üüritud tööliste spordiselts „Valvaja“ ruum — praegune kino „Kungla“ vaatesaal, V. Pärnu maanteel. S-s. „Makkabi“ esimeseks õpetajaks oli A. Grünberg, kes hiljem lõpetas magistri kraadiga laialdaselt tuntud Springfield'i Füüsilise Kultuuri Instituudi Ameerikas. A. Grünbergilt „Makkabi“ võimlemisrühmad siirdusid minu juhatusse.

Kuni selle ajani oli mul tulnud töötada ainult sokoli seltsides, ühingus „Sanitas”,

sõjaväelistes organisatsioonides, YMCA's - alati hästi-sisustatud saalides, väljakujunenud distsipliini ja traditsioonidega. Noor selts „Makkabi” oli minule uus selts. Tunnustan, et, tulnud esmakordselt „Valvaja” saali ja tutvunud olukorraga, milles pidi toimuma võimlemine, ma otsustasin, et mu töö saab siin lühiajaline. Tõepoolest, töötingimused olid ebasoodsad: suur saal oli tolmune, halvasti valgustatud, sünge, külm, kehvalt-sisustatud, peaaegu tühi. Võimlustundide ajal peeti saali laval, kerge eesriide taga, täie häälega näitemängudeproove, kõrvaltoas lärmitseksid treenimisel „Valvaja” maadlejad.

Esimestele tundidele kogunesid nii mees- kui naisrühmad väga rohkearvuliselt, hakati töötama suure innuga. Ma ootasin, et seda indu ei jätku kauaks, et saali süngus peletab tagasi noored võimlejad ja et rühmad hakkavad „sulama” — nii sünnib tavaliselt kõigis sedalaadi uutes ettevõtteis. Kuid seda ei sündinud „Makkabis”. See selts tõendas oma elu jõulikkust ja oma olemasolu vajalikkust. Rühmad, otse selle vastu, et väheneda, aina kasvasid. Ind suurenes. Väikesi ja suuri võimlejad polnud vaja mitte sundida ja ergutada, vaid tagasi hoida ja peatada. Moodustati täiskasvanud võimlejate musterrühm. Pääseda sellesse sai kõigi nooremaaliste võimlejate unistuseks. Ajajooksul, vaatamata saali kehvale sisustusele, kerkis esile rida tõesti häid riistvõimlejad, nagu, Belostotsky, Fainstein, Smeloi, H. Šhuir, Hassin, Vulf Klas, peaaegu tsirkuseakrobaat (kes hiljem sõitis Ameerikasse ja tõepoolest astus tsirkusse), osav ja julge hüppaja Fain, kes lendas kukerpalliga pikuti üle kümnekonna kõrvuti põlvitava kaaslase; jõu poolest paistsid silma vennad Asnovitš, Kronik.

Järgmise, 1922. a. aasta kevadel otsustati pidada esimene võimluspidu laialdase kavaga, juhatuse otsuse kohaselt - kõigi rühmade, ka kõige nooremate, osavõtul. Algasid ettevalmistused peoks. Ja jälle noored makkabilased üllatasid mind

oma entusiasmiga. Tavaliselt on nii, et proove loetakse igavaiks, osavõtjaid tuleb kutsuda, veenda, määrata sunniviisil. Siin oli vastupidi. Kõik tahtsid osa võtta. Keegi ei kartnud proovide igavust, keegi ei mõelnud võimalikule ebaõnnestumisele. Ülesantud harjutusi treeniti nii kodus kui koolis, et aga pääseda esinejate hulka. Need, keda vastu ei võetud, nutsid, palusid, nende eest palusid nende sõbrad ja vanemad. Mittevastuvõtmist esinejate rühma loeti karistuseks, häbiks.

See vaimustus sundis mu unustama kõik töö varjuküljed. Töö näis kergena. Lapsed olid eriti meeldivad oma südamlikkusega ja armastusega ühingu vastu. Distsipliinirikkumisi peaaegu ei tulnud ette, vaatamata sellele, et puudusid karistused. Laste peale polnud vaja karjuda, nad kuulasid juba lihtsat sõna.

Tõsi, distsipliin "Makkabi's" oli omapärane. Olin võinud vaadelda võimlustundides vene, chehi, saksa, eesti lapsi. Juudi lapsed on hoopis teistsugused. Nende temperamentsus, elav iseloom, liikuvus ja ekspansiivsus tegid vastuvõtmatuks neile saksa tüüpi absoluutse, mehaanilise distsipliini. Absoluutne püsivus on võõras juudi lapse ja nooruri loomule. Mul tuli palju töötada, enne kui suutsin luua kindla distsipliini, mis oli normaalne ja vastuvõetav minu noortele õpilastele. Kuritarvitusi, süütegusid distsipliini vastu peaaegu ei esinenud, samuti ka mitte tülisid rühmade vahel. Ning märgiksin ära veel meesrühmade korrektse suhtumise naisrühmadesse.

Võimluspidu 6. mail 1922. a. oli suureks sündmuseks. Peeti palju kõnesid, lausuti tervitusi. "Bjalik'u" väga ebasoodsal ja väikesel laval esinesid rühmadena, üksteise järel, peaaegu 80 inimest. Kanti ette vabaharjutusi, harjutusi keppidega, riistvõimlemist, tantse, akrobaatikat. Nii saal kui kulissidetagune ja kõrvaltoad olid täidetud vaimustatud publikuga.

Sellist avameelset ja siirast vaimustust nii publiku kui esinejate eneste poolt ma polnud varem näinud. Suurima menu osaliseks sai muidugi musterrühm, ja eriti kõige väiksemad võimlejad. Hiljem, mitme aasta pärast, tõrjus nad esikohalt vanem naisrühm oma plastiliste harjutustega.

Muidugi, esimesel peol oli ka palju puudusi: pausid kavanumbrite täitmise vahel, kitsus laval, harjutuste ebapuhast täitmine, kuna võimlejail polnud veel tõsist kooli, abiliste puudumine minul, mis oleks olnud vajalik suure kava täitmisel, milline venis kaugele üle kesköö, laste väsimus selle tagajärjel jne. Kuid kõik need puudused näisid pisiasjadena suure menu - nii materiaalse kui moraalse – kõrval. See oli aga kahtlemata olemas. Selle esimese peo menu kindlustas "Makkabi" edaspidise olemasolu. Suure ettevalmistustöö oli teinud seltsi juhatus, eesotsas hra B. Beltšiiikoviga. Ja iial ei unusta ma suurepärase muusikasaadet sel õhtul: paremat saatjat kui seda vabatahtlikult oli hra J. Rubanovitš pole "Makkabil" hiljem olnud.

Peo menu tõi "Makkabile" juurde uusi liikmeid ja äratas tema vastu laialdasemat poolehoidu seltskonnas.

Selsamal 1922. a. mind kutsuti võimlusõpetajaks juudi algkooli. Enamik mu õpilastest pidas oma kohuseks astuda "Makkabi'sse". Eemale jäid vist ainult nõrgad ja haiged. Selts hakkas muretsema omale sportlikku inventari. Vahetati saal - kuid mitte paremuse suunas. Koguduse nõukogu looga võimlustunnid hakkasid toimuma sünagoogi klaasgaleriis. Osa võtta lubati ainult juudi kooli õpilasi, milline kool asus

just sünagoogi ruumides. Sel ajal hakkas paistma silma haruldase osavuse ja kergusega kõige raskemais harjutustes tulevane mitmekordne Eesti tšempion, mitmekülgne võimleja ja kergejõustiklane S. Teitelbaum, siis veel alamate klasside õpilane. Silma paistsid ka tulevased kergejõustiklased L. Levitan, S. Buras, R. Šher, M. Kit - kes pärast esines eduga Eesti võimlemise meistrivõistlustel, j. p. t.

Selts korraldab väljasõite ja ekskursioone. Sõideti välja suurte gruppidega autobustel terveks päevaks, või korraldati jalutuskäike Piritale, Stroomi randa, kus kõik üksmeelselt veetsid koos päeva, et õhtul jälle ühiselt minna koju. Sõideti Rannamõisa, Joale. Mäletan sõitu Nairva-Jõesuhu 1922. a., kaubavagunis, kuhu asusid umbes 30 inimest. Sõideti ebamugavalt, kuid lõbusalt, muusikaga, lauluga, lahtiste vaguniuste juures.

Saal sünagoogis oli ebamugav. Seltsi juhatus jätkas otsimist ja lõppeks peatus täiesti iseseisval ja omapärasel ruumil Narva mnt. nr. 6 asuva maja õues. See oli... vana garaaž! Hiigelsuured väravad, asfaltpõrand, riietustoa ja ahjude puudumine tegid selle ruumi koledaks. Ja ometi on mulle jäänud kõige paremad mälestused nimelt sellest minu töö raskemast perioodist "Makkabi's". Nimelt siin ma nägin eriti selgesti, et "Makkabi" pole mitte ainult juhatuse, vaid kõigi makkabilaste, arvamata välja kõige väiksemad, armsaim sünnitis ja looming. Võib-olla just juhatus seisis liiga kaugel seltsi igapäevasest tööst (välja arvatud 1—2 juhatuseliiget), kuna ta oli liiga ametis oma isiklikkude asjadega ja oma huvidelt ning vanuselt oli kaugel aktiivsete võimlejate noorest, elavast ja tegevast massist.

Raske oli "Makkabil". Sel ajal algasid eeltööd uue suure oma maja soetamiseks juudi koolidele. See algatus nõudis Tallinna juutkonnalt suuri ohvreid. „Makkabi” jäi tahaplaanile. Liikmemakse ja annetusi tuli visalt. "Makkabi" suutis pääseda rahalistest raskustest ainult suurte pingutuste kaudu. Selles andsid lapsed täiskasvanuile eeskujuga. Mäletan kõigi mu võimlusrühmadest osavõtjate koosolekuid garaažis, mäletan plaani väljatöötamist tasumata liikmemaksude sissenõudmiseks. Väikesed kogujad (paljud olid 10 -12-aastased), jagasid linna omavahel rajoonideks ja ühiselt viisid läbi „kogumise sõjakäigu”, 2 – 3 inimeseliste rühmadena käies läbi ülesmääratud aadressid. Kogumine oli organiseeritud eeskujulikult. Ma ei kujutle, et praegu võiks korduda midagi sellesarnast: nüüd „Makkabi” noorsugu on liiaks kindlustatud, tal pole millegi eest võidelda, talle on kõik antud ja tehtud vanemate poolt, ta kasutab valmisolevat - ja ei hinda seda liiga kõrgelt, sest et tema ise pole seda loonud, vaid on saanud selle, mis loonud endised rühmaliikmed.

"Kole garaaž", tänu peamiselt J. Asnovič'i ja teda abistavate noorte vabatahtlikkude vaevale, seati enamvähem korda. Pandi sisse elektri valgustus, ehitati ahjud, suleti väravad, ehitati juurde riietusruum, kantseleiruum, tehti aknad. N. Asnovitš isegi elas garaaži juures. Seati üles rekk, rõngad, rööbaspuud. Algas töö, mitte vähema vaimustusega kui varem. Ka ettevalmistus järjekordseks võimluspeoks toimus garaažis. Töötasid 5 rühma; tuli töötada 5 tundi päevas, ööseni. Sel perioodil kasvasid mitmed tõelised spordimehed, kes hiljem paistnud silma paljudel spordi ja seltskondlise töö aladel, nii praegune "Makkabi" esimees L. Markovitš, väravavahina tuntud Meiertal (hiljem mängis ka Tšehhoslovakkias), mototsiklisõitja S. Kletzky (kes valiti siis lipukandjaks) j. t.

Sel ajal ka mina astusin lähemale seltsile. Mu funktsioonid laienesid. Ma polnud mitte enam ainult võimlusõpetaja, vaid aitasin ruumikorraldamises, korrastasin ja värvisin võimlusriistu, organiseerisin liikmemaksude kogumist, koondasin oma kätte laste poolt kogutud raha, ning pidasin ka arvet kogutud raha kohta...

1924. a. algus oli murranguajaks "Makkabi" elus. Oli algamas „heaolu“ periood. Juudi kool kolis sünagoogist oma suurde majja Karu t. 16. Seal oli valge, puhas, soe saal. Tõsi, saal oli rikutud kolonnidega, mis võtsid ära ühe kolmandiku mahust, ta oli madal, — kuid siiski ta erines endisest nagu taevas maast. Juhatus võis olla rahul: „Makkabi“ liikmeile oli nüüd pikaks ajaks kindlustatud ruum. Unistuseks oli seada sisse saali juures dušš. Harutati seda küsimust; kavatseti ehitada ta alumisele korrale, saali alla. See mõte teostus 10 aasta pärast!

Võimluspeod muutusid uue esimehe, dr. Jakobsoni, aegu traditsioonilisteks, iga-aastasteks. Uues ruumis neid hakati korraldama enam pidulikkudena, maalilistena, uhkematena, suurema korra ja distsipliiniga. Esimene pidu uues valges gümnaasiumi saalis entusiastmilt peaaegu võrdus 1922. a. peole. Meenuvad võistlused hüpetes üle nõõri ja puki, kus kõrge hüppega tugeva konkurentsi hulgas S. Rahelštšik „lõi rekordi“, ületades puhtalt, ilma nõõri puudutamata, 175 sm.

1924. a. keskel tekkis äkki huvi maadluse vastu. Kiiresti organiseeriti harjutused. Ruum leiti Juudi Seltskondliku ühingu ruumides V. Karja 1. Osavõtjaid ilmus korraga 30 inimest. Töö algas võtete õppimisega, ja väga kiiresti mindi üle võistlustele. Nagu igalpool, nii ka sel alal otsekohe tulid ilmsiks anded. Hästi maadlesid „publiku lemmik“ Katz, Aisman (nüüd Ameerikas), J. Perlman, haruldaselt, otse akrobaatlikult paindub Hecht, j. t. Kuidagi märkamatu ilmus treeningule peenike, väga vaikne ja tagasihoidlik, blond ja heledasilmaline noorimees, kes samuti katsetas maadlusega. Teda hakati kohe kartma: tema haardeist paindusid roided ja tuli maha nahk kätelt. Vaatamata ta välisele nõrkusele, temas peitus suur jõud. See oli hiljem tuntud mitmekordne Eesti rekordimees ja tõstja tšempion R. Teitelbaum.

1924. a. talvel, otse keset hoogsamat ettevalmistustööd talviseks peoks, mul tuli lahkuda „Makkabi'st“ ja sõita ära Prahasse. Ootamatult mulle võimaldati astuda Kõrgemasse Pedagoogilisse Instituuti suure stipendiumi peale, ja mul polnud õigust loobuda võimalusest täiendada oma haridust. Kahe aasta pärast olin tagasi Tallinnas, kus hakkasin jälle tööle 4 koolis ja 2 spordiseltsis. „Makkabi“ elu toimus jälle mu silme ees. Ta omandas üha enam rahulikuma ja kindlama ilme. Hiljem, peale viieaastase vaheaja, ma olin veel 3 aastat „Makkabi“ võimlusõpetajaks ja selgesti tundsin seda seesmist rahu seltsi elus. Selle peapõhjuseks oli asjaolu, et selts oli juba teistes kätes.

Asi seisis selles, et 1930. aastal leidis aset suure tähtsusega sündmus „Makkabi'le“: seltsi juhatamine läks üle „isadelt“ „poegade“ kätte. Juhatuse koosseisu valiti noored, kes olid kasvanud üles „Makkabi's“, olid saanud kasvatusel tema võimlusrühmades, olid arendanud ja säilitanud endas armastuse seltsi vastu, ning tundsid põhjalikult kõiki seltsi ja tema liikmete huvisid ja vajadusi. Uue juhatusele tegevus „Makkabi's“ oli tõepoolest „omaks“ tegevuseks, ta ei olnud raskeks tööks, igavaks kohustuseks, vaid otse eluks.

Noor juhatus sööstis kogu jõuga töösse. Esimeheks valiti L. Markovitš, kes juba 10 aastat tagasi väikese poisina oli võtnud osa „noorema rühma“ võimlusharjutustest, esinenud võimluspudelil, oli elanud kaasa, seltsi rõõmud ja mured. Sestsaadik L. Markovitš'i valimine esimeheks on saanud traditsiooniks, vaatamata tema iga-aastastele püüetele, pärast aastase tähtaja täitumist lahkuda omalt kohalt. Esimese „noore“ juhatuse liikmeiks olid järgmised härrad: abiesimees J. Lever, sekretär D. Šagal, laekur J. Vidgerhaus, spordiinstruktor Hirš Meiertal, majand. osas. L. Mednikov, J. Perlmann ja teised.

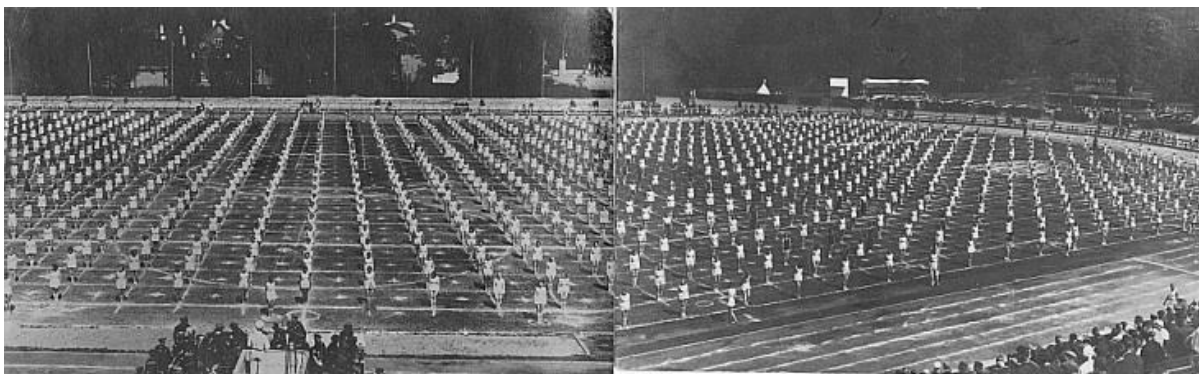
Viie aasta jooksul on tehtud ära suur töö. On ilmutatud palju algatusvõimet' ja rakendatud palju energiat. On ohverdatud seltsile palju jõudu, aega, tervist, isiklikku kapitali. Oli suuri, mitmetuhandelisi väljaminekuid, millede katmiseks tuli tarvitada kangelaslikke vahendeid. Ja juhatus, toetades ühtekuuluvuse tunnet oma koosseisus, alati lahendas edukalt kõik majanduslikud raskused. Uued tegelased, vaatamata oma noorusele, ilmutasid suurt tarkust ja osavust asjaajamises.

Juhatus laskis seada võimlusaali juurde dušši sooja ja külma veega, ühes riietusruumiga. Dušš asetseb saali kõrval, olles temast ühtlasi täiesti isoleeritud. See seadis oli suureks saavutuseks seltsile. Peale selle osteti uued tugevad rõõbas puud, nii et seltsil oli neid nüüd kaks - nooremate ja vanemate rühmade jaoks. Lasti teha võimlusmatid - üks presendist, teine nahast. Seati sisse vali kord juhatusliikmete valvekordadena võimlusrühmade töötamise ajal. Võimlusrühmadest osavõtjate arstlik järelevaatus tunnistati sunduslikuks ja toimub seitsaadi järjekindlalt.

1933. a. Tallinna „Makkabi“ esines harukordse eduga Riias „Makkabi“ ja Berliini „Bar Kochba“ vastu. Tallinlased osutusid üle konkurentsi seisvaiks ja omandasid, mitte ainult kõik esimesed, vaid üldse kõik klassikohad, jättes vastastele vaid viimased. Samal aastal Tallinna „Makkabi“ teostas hiiglasuure ettevalmistava töö „Balti Juudi Olümpiaadi“ korralduse alal. Pidid esinema nelja riigi – Eesti, Läti, Leedu ja Soome – juudid-atleedid. Kava oli laiaulatuslik, nähes ette kõrgejõustikku, jalgpalli, võimlust, tennist, vehklemist. Olümpiaad määrati sügiseks, määrati kindlaks võistluspäevad. Koguti vajalik raha, peeti kestvaid läbirääkimisi, suve jooksul toimus järjekindel treening kõigil võistlusaladel, koostati osavõtjate nimestikud, määrati kindlaks nende arv, vaadati valmis isegi ööbimisruumid külalistele ja töötati välja „Olümpiaadi“ pidustuste kava. Peab tunnustama, et tõepoolest teostati hiigeltöö, pidades silmas sellise algatuse nagu on „Olümpiaad“ väärtust ja seismist tähendust kõigi nelja riigi juutkonnale. Ja alustatud asi nurjus otse enne „Olümpiaadi“.

Soome osavõtjate ootamatu leppimatuse tõttu, kes, tundes end muidugi peatõmbenumbrina publikule, esitasid ootamatult just viimastel päevadel oma esitaja kaudu täiesti võimatud nõudmised. Valusa südamega pidi Tallinna „Makkabi“ panema risti kogu tehtud tööle ja loobuma „Olümpiaadi teostamisest.

Esimestest üleriiklikkudest Eesti Võimlemismängudest Tallinnas, mis peeti 1934. a. suvel ja mis teatavasti tõmbasid kokku terve riigist kuni 10.000 inimest, „Makkabi“ võttis osa kõigi oma rühmadega. Mängude võimlusharjutustest võtsid osa kuni 80 makkabilast.

„Makkabi“ on teinud endale ülesandeks aidata kaasa spordi arengule juutide

keskel kogu riigis. Selle eesmärgiks ta 1934. a. saatis Narva Tallinna „Makkabi” esitajad osavõtuks kohaliku „Makkabi” poolt korraldatud peol.

Omajal ajal oli see Narva „Makkabi” töötanud väga edukalt ja mõned selle endise „Makkabi” liikmed on seniajani Tallinna „Makkabi” aktiivseiks tegelasteks, kuuludes tema juhatuse koosseisu. Samal aastal korraldati ka sõit Tartu. Sõidu eesmärk oli tõsine: oma võimlemisrühmade esinemisega taheti Tartu „Makkabi’s”, kus tegevus väga soiku oli jäänud, äratada tähelepanu ja huvi, „vanema venna”, Tallinna „Makkabi”, töö vastu. Leidis aset 5 mees- ja naisvõimlusrühmade esinemist ja korvpallivõistlused. Sellest Tartu sõidust võtsid osa ligi 100 inimest. 1935. a. toimus sõit Rakverre, kus võimlusrühmad esinesid kohaliku tuletõrjemaja saalis. Ei ole vaja juurde lisada, et kõiki neid esinemisi saatis suur menu ja nad saavutasid oma eesmärgi. Nad elustasid kängunud spordielu, pälvisid suurt tähelepanu ja äratasid huvi füüsilise kasvatuse, võimluse ja spordi vastu kohalikkude juutide keskel.

Kogu tegevusaja kestel 1920.- 1935. a. on palju õpetajaid ja instruktoreid vaheldunud „Makkabi’s”. Seal on töötanud A. Grünberg, K. Mür, Seiler, A. Klumberg, E. Klumberg, Mõtus, R. Wichman, Lukin, R. Sulg, P. Matsov, Lepik, A. Rooseste. Mõned neist on tulnud ja läinud, teised on jäänud enam või vähem kaugemaks...

Mina algasin tööd „Makkabis” 1921. aastal. Nüüd on 1935. aasta. Neliteistkümmend aastat „Makkabi” elu on möödunud mu silme ees. Mu väikesed õpilased on kasvanud suureks, lastest muutunud täisealisteks. Paljud neist on abiellunud, paljudel on juba enestel lapsed – tulevased makkabilased. Paljud on laiali mööda maailma, on sõitnud Palestiinasse, Tšehhoslovakkiasse, Belgiasse, Inglismaale, Nõukogude Venesse, Amerikasse. Kuid loodan, et ka seal, kaugeil, uutel, võõrastel maadel nad mäletavad pimedat tolmust „Valvaja” saali, külma garaaži, oma sõpru, võimluspõidusid, mäletavad oma „Makkabi’t”, mis on andnud neile lapseas niipalju rõõmsaid, kauneid elamusi. Selles heas mälestuses on „Makkabi” õnneliku tuleviku pant.

